

Barbara Kalinowska-Wójcik

*W Katowicach się urodziła
miłość do Syjonu*

Konferencja Katowicka
protosyjonistów w 1884 roku –
źródła, wydarzenia, postacie, rocznice

M:K
MUZEUM HISTORII KATOWIC

UNIWERSYTET ŚLĄSKI
WYDAWNICTWO

*W Katowicach się urodziła
miłość do Syjonu*

Barbara Kalinowska-Wójcik

*W Katowicach się urodziła
miłość do Syjonu*

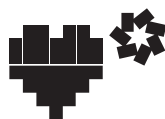
Konferencja Katowicka
protosyjonistów w 1884 roku –
źródła, wydarzenia, postacie, rocznice

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

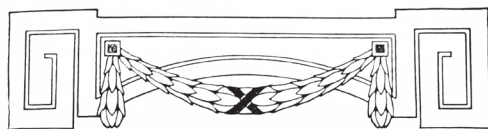
Muzeum Historii Katowic

Katowice ▶ 2024

Recenzenci
Łukasz Tomasz Sroka
Jacek Surzyn

**Europejskie
Miasto Nauki
Katowice 2024**

Spis treści

Wstęp ▶ 7

ROZDZIAŁ I

Sytuacja Żydów w Europie Środkowo-Wschodniej w drugiej połowie XIX wieku i idea osadnictwa żydowskiego w Ziemi Izraela

Początki idei zorganizowanego osadnictwa żydowskiego ▶ 15

Sytuacja Żydów w Europie Środkowo-Wschodniej

w drugiej połowie XIX wieku ▶ 19

Pierwsze stowarzyszenia ruchu Miłośników Syjonu ▶ 22

Główni ideolodzy ruchu Miłośników Syjonu ▶ 25

ROZDZIAŁ II

Katowice – miasto na pograniczu

Żydzi niemieccy w latach 80. XIX wieku i ich reakcja na wydarzenia

w Rosji ▶ 39

Wspólne początki ruchu protosyjonistycznego i parawolnomularskiego

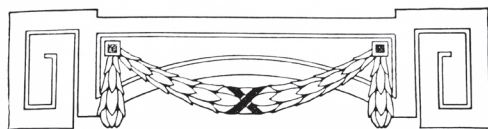
w Katowicach ▶ 41

Pierwsza próba zorganizowania wspólnej konferencji ruchu

Miłośników Syjonu ▶ 60

ROZDZIAŁ III
Konferencja Katowicka

Wieżące przygotowania do konferencji	▶ 67
Uczestnicy konferencji	▶ 73
Przebieg konferencji i jej najważniejsze postanowienia	▶ 86
Działacze katowiccy po konferencji	▶ 101
Skutki Konferencji Katowickiej	▶ 107
Zakończenie – Pamięć o Konferencji Katowickiej	▶ 112
Obchody 25-lecia Konferencji Katowickiej w 1909 roku	▶ 114
Obchody 50-lecia Konferencji Katowickiej w 1934 roku	▶ 121
Współczesność	▶ 125
Aneksy	▶ 129
Wprowadzenie od wydawcy	▶ 131
Aneks 1. Odezwa pod tytułem: <i>Do Ziemi Świętej – nie od razu do Ameryki</i> opublikowana w maju 1882 roku w Katowicach powołująca Towarzystwo Kolonizacyjne B'nai B'rith	▶ 136
Aneks 2. Protokół zebrania, które odbyło się w Katowicach 23 września 1883 roku i miało na celu powołanie powszechnego stowarzyszenia „Alef” propagującego ideę kolonizacji żydowskiej w Ziemi Izraela	▶ 141
Aneks 3. Lista uczestników Konferencji Katowickiej w 1884 roku	▶ 151
Aneks 4. Protokoły zgromadzenia delegatów Miłośników Syjonu, które odbyło się w Katowicach w dniach od 6 do 11 listopada 1884 roku	▶ 154
Aneks 5. Fragmenty wydawnictwa opublikowanego z okazji 25. rocznicy Konferencji Katowickiej (1909)	▶ 184
Aneks 6. Wybór tekstów z publikacji pod tytułem <i>W pięćdziesięciolecie Chibbat Sjon (1934)</i>	▶ 201
Wykaz źródeł i literatury	▶ 225
Spis ilustracji	▶ 238
Indeks nazwisk	▶ 241
Indeks nazw geograficznych	▶ 249
Summary	▶ 254
Zusammenfassung	▶ 257

Wstęp

W 1934 roku rabin Ozjasz Thon, społecznik, publicysta, działacz syjonistyczny oraz poseł na sejm RP, którego tekst rozpoczyna publikację z okazji 50. rocznicy konferencji, napisał: „Syjonizm się urodził w Bazylei. W Katowicach się urodziła – miłość do Sjonu, Chibbat Sjon, [...] bez Katowic nie byłibyśmy prawdopodobnie – albo: może – przyszli do Bazylei, ale bez Bazylei nie byłibyśmy dzisiaj znowu w Katowicach. Bazylea zrobiła z Katowic historyczną nazwę dla narodu żydowskiego”¹.

Wydawnictwo, które oddajemy do rąk Czytelników, ma na celu przybliżenie wydarzeń, jakie miały miejsce w Katowicach w latach 80. XIX wieku i były ściśle związane z początkami ruchu syjonistycznego w Europie Środkowo-Wschodniej. Miasto nie odgrywało roli głównego ośrodka budzącego się wówczas ruchu Miłośników Syjonu, nie miało również dużego potencjału demograficznego ludności żydowskiej, ponieważ wtedy stanowiła ona poniżej 10% ogółu mieszkańców. Warto też podkreślić, że w tamtym czasie Katowice były częścią Cesarstwa Niemieckiego, gdzie w zasadzie zakończył się już proces emancypacji, a większość miejscowych Żydów osiągnęła wysoki poziom akulturacji i integracji z resztą społeczeństwa, stając się Niemcami wyznania mojżeszowego – „renesans żydowski” oraz rozczarowanie miały dopiero nadejść. Wydaje się więc, że oprócz kwestii komunikacyjnych nie było

---

¹ O. Thon, *Pięćdziesięciolecie*, w: *W pięćdziesięciolecie „Chibbat Sjon”*, Drukarnia Pospieszna A. Lehrhafta, [Kraków 1934], s. 5–6; zob. aneks 6.

innego powodu, aby to właśnie w Katowicach zorganizować pierwsze ogólnoeuropejskie spotkanie delegatów ruchu protosyjonistycznego. Jednak po bliższym przyjrzeniu się źródłom udało się wychwycić kilka kwestii mających decydujące znaczenie przy wyborze miejsca konferencji. Wśród nich warto już w tym miejscu wskazać działalność kilku zdeterminowanych mieszkańców, którzy w 1882 roku założyli Towarzystwo Kolonizacyjne oraz zaczęli publikować pierwsze niemieckojęzyczne czasopismo poświęcone tematyce osadnictwa żydowskiego w Ziemi Izraela.

Na krótki czas w listopadzie 1884 roku Katowice stały się pomostem między dwoma odmiennymi społecznościami Żydów – środkowo-wschodnio- oraz zachodnioeuropejskich, były też przystankiem na drodze do niepodległego Państwa Izrael. Pokazanie tego momentu stało u początku prac nad tą publikacją. Nie jest to historia syjonizmu, chociaż pierwszy rozdział jest syntezą idei i działań poprzedzających Konferencję Katowicką (heb. ועידת קטוביץ, niem. Kattowitzzer Konferenz, ang. Katowice Conference), jednak najważniejsze było pokazanie roli i znaczenia działaczy regionalnych, którzy wbrew pozorom znaleźli się w tej „wielkiej historii” nie przypadkiem. Chciałam też – ponieważ publikacja powstaje we współpracy z Muzeum Historii Katowic – przybliżyć mieszkańcom Katowic historię tego wydarzenia. Dlatego w pracy pojawiają się również postaci, które poprzez wniesione wartości intelektualne, finansowe i organizacyjne miały istotny wpływ na kształt ruchu syjonistycznego w tamtym okresie, nawet jeżeli nie udało im się osobiście dojechać na Górny Śląsk i pozostali aktorami drugiego planu.

Warto też zwrócić uwagę, że w biografii wielu osób pojawia się wątek ich udziału w konferencji, chociaż w Katowicach nie byli i w obradach nie uczestniczyli. Budowanie mitu pierwszych syjonistów tak jakby wymagało tej obecności, legitymizowało ich pozycję (o tym szerzej napisano w rozdziale dotyczącym pamięci o konferencji).

Yosef Salmon, profesor Uniwersytetu Ben Guriona i znany badacz syjonizmu, uważa, że społeczność Żydów aszkenazyjskich oraz jej wartości religijne w ostatnich wiekach były konfrontowane z wielkimi wyzwaniem, takimi jak chasydyzm, haskala oraz syjonizm, jednak to ostatni z nich okazał się najbardziej niebezpieczny, ponieważ dotknął wszystkich sfer tradycyjnego judaizmu, proponując żydowską identyfi-

kację narodową². W latach 80. XIX wieku – czyli wtedy, kiedy odbyła się Konferencja Katowicka – konflikt dopiero się rozpoczął i duża część zarówno diaspory, jak i starego oraz nowego jiszuwu (żydowskiej wspólnoty w Izraelu) została w niego zaangażowana, co starano się pokazać w tej pracy³.

Warto również na samym początku zaznaczyć, że pojęcie „syjonizm” pojawiło się dopiero w 1890 roku i zostało użyte po raz pierwszy przez wiedeńskiego działacza żydowskiego, jednego z twórców nowoczesnego syjonizmu Nathana Birnbauma (1864–1937). Wszyscy badacze zajmujący się tą tematyką zgadzają się jednak z używaniem określenia syjonizm na ruch zmierzający do utworzenia Państwa Izrael przed tą datą, wyodrębniając czasem okres protosyjonizmu w celu podkreślenia jego wcześniejszej fazy. Równocześnie słowo Syjon pojawiało się wielokrotnie w czasach poprzedzających Teodora Herzla i Nathana Birnbauma zarówno w nazwach organizacji skupiających działaczy dążących do osiedlania się na terenach Palestyny, jak i w licznych tekstach poruszających tę tematykę, a publikowanych od lat 50. XIX wieku.

Pamięć o Konferencji Katowickiej była zawsze żywa w Izraelu, czego dowodem jest nie tylko nazwa ulicy w Tel Awiwie, ale również publikacje naukowe oraz publicystyczne. Natomiast w Polsce ta tematyka dopiero od kilkunastu lat spotyka się z większym zainteresowaniem przede wszystkim dziennikarzy i miłośników historii żydowskiej oraz regionalnej, rzadko jednak pojawiały się prace oparte na źródłach archiwalnych i opracowaniach naukowych.

W listopadzie 2024 roku przypada 140. rocznica Konferencji Katowickiej. To dobra okazja, aby po tylu latach od tych wydarzeń przybliżyć okoliczności i treść podejmowanych decyzji oraz ustaleń w postaci przetłumaczonych na język polski protokołów tego spotkania. Dołączono do nich również kilka wybranych źródeł odnoszących się bezpośrednio do Katowic oraz do obchodzonych tutaj uroczystości 25. i 50. rocznicy konferencji.

---

² Y. Salmon, *Do Not Provoke Providence: Orthodoxy in the Grip of Nationalism*, Academic Studies Press, Soutport 2013, s. 161.

³ Nowi imigranci w Izraelu, którzy zaczęli napływać na te tereny w latach 80. XIX wieku, dla odróżnienia od Żydów mieszkających tam od wieków w ośrodkach miejskich nazwali się „nowy jiszuw”, czyli nowa żydowska wspólnota. A. Shapira, *Historia Izraela*, Wydawnictwo Akademickie Dialog, Warszawa 2018, s. 47.

Układ pracy

Praca składa się z dwóch części. Pierwsza jest wprowadzeniem w tematykę ruchu protosyjonistycznego w Europie Środkowo-Wschodniej. Rozdział pierwszy przedstawia sytuację Żydów w tej części Europy w drugiej połowie XIX wieku, która wpłynęła w znaczący sposób na poszukiwanie nowych rozwiązań i nowych miejsc emigracji dla Żydów, ideę nowoczesnego osadnictwa żydowskiego w Ziemi Izraela oraz ruch Miłośników Syjonu i jego główne podstawy teoretyczne. W rozdziale drugim omówiono zmieniające się w latach 80. XIX wieku poglądy Żydów na kwestie asymilacji i akulturacji oraz ich reakcję na wydarzenia w Rosji w latach 1881–1883, a także przedstawiono inicjatywy podejmowane w tym czasie przez działaczy katowickich. Trzeci rozdział poświęcono samej konferencji, bezpośrednim przygotowaniom do niej, uczestnikom, przebiegowi obrad oraz jej skutkom. We wszystkich rozdziałach starano się uwzględnić kwestie oraz problemy, jakie pojawiły się podczas obrad konferencji i zostały ujęte w jej protokołach. Zakończenie jest podsumowaniem działań podejmowanych w różnych okresach w celu upamiętnienia Konferencji Katowickiej.

Natomiast druga część jest edycją wybranych dokumentów dotyczących początku ruchu protosyjonistycznego w Katowicach, protokołów Konferencji Katowickiej oraz tekstów opublikowanych z okazji 25. i 50. jubileuszu. Zostały one poprzedzone *Wprowadzeniem od wydawcy*, w którym omówiono wszystkie najważniejsze kwestie związane z zasadami edycji i charakterystyką źródeł, wyborem oraz tłumaczeniem konkretnych tekstów.

Część wyników badań prowadzonych nad tym zagadnieniem przez autorkę została opublikowana w artykule, który ukazał się w 2023 roku we „Wschodnim Roczniku Humanistycznym”⁴.

---

⁴ B. Kalinowska-Wójcik, *Between proto-Zionism and para-Masonry. The Early Activities of the Concordia Lodge of the B'nai B'rith Order in Katowice*, „Wschodni Rocznik Humanistyczny” 2023, T. 20, nr 3, s. 122–149, <https://doi.org/10.36121/bwojckik.20.2023.3.127>.

Źródła

Materiały archiwalne dotyczące działaczy syjonistycznych oraz historyków, którzy zajmowali się historią syjonizmu, przechowywane są przede wszystkim w The Central Zionist Archives w Jerozolimie. Znajdują się tam spuścizny między innymi Isaaka Rülfa z Kłajpedy, adwokata Maxa Bodenheimera, Alfreda Klee, Samuela Pinelesa, szczątkowa korespondencja Moritza Mosesa oraz bardzo bogate materiały Altera Druyanowa, który w pierwszych dekadach XX wieku z przerwami mieszkał i pracował w Odessie, a ponadto pełnił funkcję sekretarza komitetu odeskiego, miał więc bezpośredni dostęp do dokumentacji, a zgromadzone przez niego materiały stanowią olbrzymią spuściznę aktową z początku ruchu Miłośników Syjonu.

Dokumentacja niemieckich łóż B'nai B'rith znajduje się w Rossiiskii gosudarstvennyi voennyi arkhiv w Moskwie, a w niej sprawozdania z wizytacji i korespondencja z lożami górnośląskimi. W celu wyjaśnienia miejsca, gdzie odbyła się konferencja, sięgnięto po materiały przechowywane w Archiwum Państwowym w Katowicach, The Central Archives for the History of the Jewish People w Jerozolimie (obecnie archiwalia te udostępniane są w The National Library of Israel w Jerozolimie) oraz w archiwum Stiftung Neue Synagoge Berlin – Centrum Judaicum, gdzie również znajdują się akta gmin górnośląskich.

Warto również zwrócić uwagę na wydawnictwa źródłowe, wśród których najważniejsza jest edycja materiałów dotyczących początków ruchu Miłośników Syjonu przygotowana przez wspomnianego już Altera Druyanowa pod tytułem *Ketawim le-Toldot Chibat-Zion we-Jischuw Erez Israel* (heb.). Ukazały się trzy tomy tego wydawnictwa, jednak z punktu widzenia tej publikacji najważniejszy jest tom pierwszy, który został opublikowany w 1919 roku na zlecenie komitetu odeskiego⁵. Drugą ważną edycją jest praca przygotowana przez Jehudę Reinharza i opublikowana w 1981 roku pod tytułem *Dokumente zur Geschichte des deutschen Zionismus 1882–1933*⁶. Temat wcześniejszych edycji protokołów Konferencji Katowickiej rozwinięto we *Wprowadzeniu od wydawcy*.

---

⁵ Pozostałe ukazały się w 1925 i 1932 roku w Tel Awiwie.

⁶ *Dokumente zur Geschichte des deutschen Zionismus 1882–1933*, hrsg. J. Reinharz, J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), Tübingen 1981.

Stan badań

Literatura naukowa dotycząca początków syjonizmu jest bardzo bogata. Utworzenie nowego podmiotu (nowy organizm państwowy Izrael) na mapie Bliskiego Wschodu miało znaczenie kardynalne, było praktyczną realizacją wizji: filozoficznych, politycznych, gospodarczych oraz religijnych i w związku z tym jest przedstawiane z wielu perspektyw, tak jak różny jest stosunek autorów do problemu osadnictwa żydowskiego w Ziemi Izraela oraz powstania państwa żydowskiego. Tematyka Konferencji Katowickiej pojawia się na kartach większości tych prac, stając często moment początkowy narracji. Do starszych, ale nadal pełniących funkcję podstawowych opracowań należą publikacje Waltera Laqueura⁷ i Davida Vitala (zawiera bardzo szczegółowy opis działalności Miłośników Syjonu)⁸, Gideona Shimoniego⁹ oraz *Essential Papers on Zionism*¹⁰. Natomiast nową syntezę syjonizmu przygotował ostatnio Shlomo Avineri¹¹.

Powstały również prace będące monografiami ruchu Miłośników Syjonu. Pierwsza została przygotowana przez Shmula Leiba Citrona¹² i opublikowana w 1914 roku w Odessie, kolejna powstała w 1934 roku, w 50. rocznicę Konferencji Katowickiej, a jej autorem był prominentny pisarz i działacz Organizacji Syjonistycznej Nachum Sokołow¹³. Natomiast wśród ostatnio opublikowanych opracowań należy wymienić sumaryczną pracę Marlies Bilz¹⁴ oraz artykuły Yossi Goldsteina, który stara się na nowo zinterpretować źródła i pokazać wieloaspektowość początków ruchu oraz powody jego niepowodzeń, wskazując na istotną

---

7 W. Laqueur, *The history of Zionism*, Holt, Reinhart and Winston, New York 1975.

8 D. Vital, *The origins of Zionism*, Clarendon Press, Oxford 1975.

9 G. Shimoni, *The Zionist Ideology*, Brandeis University Press, Hanover NH, 1995.

10 *Essential Papers on Zionism*, eds. J. Reinharz, A. Shapira, New York University Press, New York 1996, s. 33.

11 S. Avineri, *The making of modern Zionism: intellectual origins of the Jewish state*, Basic Books, New York 2017.

12 S. Citron, *Toldot hibbat zion*, Vol. 1, Moriah, Odessa 1914.

13 N. Sokolow, *Hibbath Zion (The Love for Zion)*, Ludwig Mayer, Jerusalem 1934.

14 M. Bilz, *Hovevei Zion in der Ära Leo Pinsker*, Lit Verlag Dr W. Hopf, Hamburg 2007.

rolę czynników socjoekonomicznych w kreowaniu ideologii Miłośników Syjonu w Europie Środkowo-Wschodniej¹⁵.

Bardzo duża część tekstów poświęcona jest biografiom członków ruchu protosyjonistycznego – szczególnie ideologom i teoretykom początków nacjonalizmu żydowskiego, takim jak: Perec Smolenskin, Cwi Hirsz Kalischer, Moses Hess, Isaak Rülf czy Achad Ha'Am¹⁶. W tym gronie szczególną rolę odegrał ze względu na działalność organizacyjną Leon Pinsker, któremu zarówno jako autorowi broszury *Autoemancipation!* (pol. *Samowyzwolenie!*), jak i przywódcy Miłośników Syjonu poświęcono ostatnio kilka ważnych i wiele wnoszących tekstów, są to publikacje przede wszystkim Juliusa Schoepsa¹⁷, Dimitra Shumsky'ego¹⁸ oraz Marcja Voloviciego¹⁹, który przeanalizował treść jego głównego manifestu pod względem użytych pojęć, zastosowanych konstrukcji językowych oraz semantyki.

Wreszcie na końcu, ale należy wymienić bardzo ważną pracę Erika Petry'ego, który swoje badania skoncentrował na zagadnieniu roli niemieckich Żydów w protosyjonizmie pod koniec XIX wieku, pokazując zarówno słabości, jak i silne strony tego ruchu w Niemczech²⁰.

15 Y. Goldstein, *The Beginnings of Ḥibbat Zion: A Different Perspective*, „AJS Review” 2016, Vol. 40 (1), s. 33–55; tenże, *Reflections on the Failure of the Lovers of Zion*, „Journal of Modern Jewish Studies” 2015, Vol. 14 (2), s. 229–245.

16 J. Myers, *Seeking Zion: Modernity and Messianic Activity in the Writings of Tsevi Hirsch Kalischer*, The Littman Library of Jewish Civilization, Oxford 2011; Y. Salmon, *The Emergence of a Jewish Nationalist Consciousness in Europe during the 1860s and 1870s*, „AJS Review” 1991, Vol. 16 (1/2), s. 107–132; G. Troy, *The Zionist Ideas. Visions for the Jewish Homeland – Then, Now, Tomorrow*, University of Nebraska Press, Jewish Publication Society, Philadelphia 2018. W literaturze polskiej ukazało się ostatnio kilka prac dotyczących tych postaci, m.in.: J. Surzyn, *Antysemityzm, emancypacja, syjonizm. Narodziny ideologii syjonistycznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2014; K. Sekerdej: *Źródła nacjonalizmu żydowskiego i arabskiego*, Nomos, Kraków 2015; D. Boniecka-Stępień, *Charakterystyka i rola religii w myśli syjonistycznej: na podstawie tekstów Achad Ha-Ama i Josefa Chaima Brennera*, Żydowski Instytut Historyczny, Warszawa 2020.

17 J.H. Schoeps, *Pioneer of Zionism: Hess, Pinsker, Rülf. Messianism, Settlement Policy, and the Israeli-Palestinian Conflict*, De Gruyter, Berlin–Boston 2013.

18 D. Shumsky, *Leon Pinsker and 'Autoemancipation!': A Reevaluation*, „Jewish Social Studies” 2011, Vol. 18 (1), s. 33–62.

19 M. Volovici, *Leon Pinsker's 'Autoemancipation!' and the Emergence of German as a Language of Jewish Nationalism*, „Central European History” 2017, Vol. 50, s. 34–58, <https://doi.org/10.1017/S0008938917000061>.

20 E. Petry, *Ländliche Kolonisation in Palästina. Deutsche Juden und früherer Zionismus am Ende des 19. Jahrhunderts*, Böhlau Verlag, Köln–Weimar–Wien 2004.

Zagadnienia poruszane w tej pracy dotyczą różnych kręgów językowych, kulturowych i terenów geograficznych, co znacznie utrudnia prace nad ujednoczeniami i prowadzi często do zubożenia całości. W przypadku pisowni imion i nazwisk posłużono się encyklopediami i słownikami biograficznymi odpowiednimi dla danego obszaru geograficznego. Dla terenów polskich, ukraińskich, litewskich i rosyjskich podstawą były: *Polski słownik judaistyczny. Dzieje, kultura, religia, ludzie*²¹ oraz *The YIVO Encyclopedia of Jews in Eastern Europe*²². W przypadku społeczności Żydów zachodnio- i środkowoeuropejskich korzystano z: *The Jewish Encyclopedia*²³ oraz *Encyclopaedia Judaica*²⁴. Wyjątkiem jest postać Leona Pinskera, która ze względu na istniejącą już bogatą tradycję historiograficzną została ujęta w pracy właśnie jako Leon, a nie Jehuda Leib, chociaż uwzględniono tę wersję imion w jego biografii i indeksie. Pojawiające się często w tekście pracy pojęcie Palestyna odnosi się do regionu geograficznego w zachodniej Azji, obejmującego teren historycznej Palestyny, a nie do współczesnego organizmu państwowego o tej nazwie.

Chciałabym podziękować w tym miejscu osobom, które przyczyniły się do powstania tej pracy – przede wszystkim Giorze Katzowi z The Central Zionist Archives oraz pracownikom The National Library of Israel w Jerozolimie, a także kolegom, którzy konsultowali i podzielili się swoimi uwagami – dr. Michaelowi K. Schultzowi, dr. Sławomirowi Pastuszcze oraz dr. hab. Wacławowi Gojniczkowi prof. UŚ. Szczególne podziękowania kieruję do dyrektora Muzeum Historii Katowic dr. Jacka Siebla za wsparcie wydawnicze, Joanny Tofilskiej-Dzióbek za pomoc w kwerendzie w zasobach muzealnych oraz tłumaczy Joanny Beszczyńskiej i Michała Musioła. Na końcu chciałabym wyrazić wdzięczność recenzentom pracy – prof. Łukaszowi Tomaszowi Sroce oraz dr. hab. Jackowi Surzynowi – za wszystkie uwagi i sugestie, które pomogły mi w dokonaniu niezbędnych zmian.

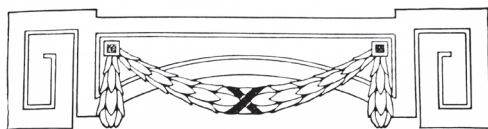
---

21 *Polski słownik judaistyczny. Dzieje, kultura, religia, ludzie*, T. 1–2, red. Z. Borzymińska, R. Żebrowski, Prószyński i S-ka, Warszawa 2003, wersja online: <https://delet.jhi.pl/pl/psj>.

22 *The YIVO Encyclopedia of Jews in Eastern Europe*, Vol. 1–2, ed. G.D. Hundert, Yale University Press in cooperation with the YIVO Institute for Jewish Research, New Haven, Conn. i in., 2008, wersja online: <https://yivoencyclopedia.org>.

23 *The Jewish Encyclopedia*, Vol. 1–12, eds. I. Singer, C. Adler, Funk and Wagnalls, New York–London 1901–1906, wersja online: <https://www.jewishencyclopedia.com>.

24 *Encyclopaedia Judaica*, Vol. 1–22, Second Edition, ed. F. Skolnik, Macmillan Reference, Keter Publishing House, Thomson Gale, Detroit–Jerusalem 2007.

Spis ilustracji

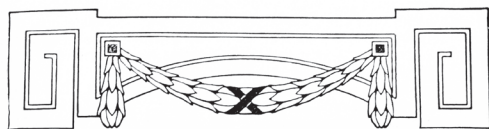
- Il. 1. Portret Samuela Mohylewera (domena publiczna) ▶ 27
- Il. 2. Portret Leona Pinskera (domena publiczna,
The National Library of Israel, Jerusalem) ▶ 31
- Il. 3. Sprawozdanie Towarzystwa Kolonizacyjnego B'nai B'rith
z 1 sierpnia 1882 roku (The Central Archives for the History
of the Jewish People, Jerusalem) ▶ 47
- Il. 4. Pierwsza strona numeru próbnego „Der Colonist”
z 1 grudnia 1882 roku (Internationales Zeitungsmuseum,
Akwizgran) ▶ 49
- Il. 5. „Der Colonist” nr 49 z 21 grudnia 1883 roku
(The National Library of Israel, Jerusalem) ▶ 52
- Il. 6. Ogłoszenie o sprzedaży portretów Mojżesza Montefiorego
zamieszczone w „Der Colonist” nr 21 z 23 maja 1884 roku
(The National Library of Israel, Jerusalem) ▶ 52
- Il. 7. Domy przy Friedrichstrasse (obecnie ul. Warszawska) z zaznaczonym
miejszem, gdzie została później wybudowana kamienica R. Stillera.
W tym domu mieszkał w latach 80. XIX wieku Moritz Moses i tutaj
odbywały się posiedzenia delegatów podczas Konferencji Katowickiej
(L.A. Lamche, *Album von Kattowitz*, G. Swinna, Kattowitz [ok. 1872] ze
zbiorów Biblioteki Śląskiej w Katowicach, domena publiczna) ▶ 54
- Il. 8. Fragment mapy Katowic z 1881/1888 roku (Archiwum Państwowe
w Katowicach, zespół nr 12/181 Zbiór kartograficzny Archiwum Pań-
stwowego w Katowicach do roku 1945, sygn. 536/16a) ▶ 55

- Il. 9. Północna pierzeja Friedrichstraße (obecnie ul. Warszawska).
W głębi widoczny budynek przy Friedrichstraße 34 (najwyższy),
około 1915 roku (Muzeum Historii Katowic) ▶ 58
- Il. 10. Widok współczesny domu, w którym odbyła się Konferencja
Katowicka, 2024 rok (fot. Barbara Kalinowska-Wójcik) ▶ 59
- Il. 11. Portret Karpela Lippego (domena publiczna) ▶ 61
- Il. 12. Portret Saula Pinchasa Rabinowicza (domena publiczna,
The Schwadron Collection, The National Library of Israel,
Jerusalem) ▶ 69
- Il. 13. Pierwsza strona publikacji Seliga Freuthala poświęconej Mojżeszowi
Montefioremu (S. Freuthal, *Denke und danke! Lebensbeschreibung
des berühmten Philantropen Sir Moses Montefiore*,
C. Miarka in Nicolai O.S., Kattowitz 1884) ▶ 71
- Il. 14. Zdjęcie uczestników konferencji zrobione w Atelier für Photographie
von P. Krause & Co w Katowicach w 1884 roku (The Pritzker Family
National Photography Collection, The National Library of Israel,
Jerusalem) ▶ 75
- Il. 15. Grób Adolfa Löbinger na cmentarzu przy ul. Kozielskiej
w Katowicach (fot. Sławomir Pastuszka) ▶ 78
- Il. 16. Portret Zeraha Barnetta (Z. Barnett, *Zikhronot Zerah Barnett*,
ed. Y.H. Schechter, Jerusalem 1929) ▶ 82
- Il. 17. Strona z albumu jubileuszowego Mojżesza Montefiorego z podpisami
warszawskich działaczy Miłośników Syjonu (Thomas Fischer Rare
Book Library, University of Toronto) ▶ 92
- Il. 18. Portret Mojżesza Montefiorego z albumu jubileuszowego, który był
również sprzedawany przez koło Miłośników Syjonu z Warszawy
(Thomas Fischer Rare Book Library, University of Toronto) ▶ 94
- Il. 19. Album wręczony Mojżeszowi Montefioremu z okazji 100. rocznicy
urodzin – przód i tył okładki (Thomas Fischer Rare Book Library,
University of Toronto) ▶ 96–97
- Il. 20. Pierwsza strona niemieckiej wersji protokołów Konferencji
Katowickiej wydrukowana w 1884 roku (Bibliothèque Alliance
Israélite Universelle Paris) ▶ 103
- Il. 21. Widok na ul. Sokolską – po lewej budynek Reichshalle, 1940 rok
(Muzeum Historii Katowic) ▶ 119

- Il. 22. Widok na Holteistraße (obecnie ul. Wojewódzka) – na pierwszym planie budynek hotelu Deutsches Haus, około 1912–1918 (Muzeum Historii Katowic) ▶ 119
- Il. 23. Tytułowa strona wydawnictwa jubileuszowego autorstwa Heinricha Loewego *חבת ציון Festschrift zur 25 jähr. Gedenkfeier der Kattowitzer Konferenz der חובבי ציון*, herausgegeben im Auftrage des Oberschlesischen Gruppen-Verbandes der Zionistischen Vereinigung für Deutschland, Kattowitz–Cheschwan 5670 (Universitätsbibliothek der Humboldt-Universität zu Berlin) ▶ 120
- Il. 24. Synagoga przy ul. Mickiewicza w Katowicach, prawdopodobnie początek lat 20. XX wieku (Muzeum Historii Katowic) ▶ 124
- Il. 25. Powitanie Nachuma Sokołowa na dworcu w Krakowie, z lewej w okularach poseł Ozjasz Thon, 1929 rok (publikacja: „Kurier Ilustrowany” nr 320 z 22 listopada 1929, Narodowe Archiwum Cyfrowe, domena publiczna) ▶ 125
- Il. 26. Zdjęcie uczestników Konferencji Katowickiej z podpisanymi nazwiskami w publikacji z 1909 roku (domena publiczna) ▶ 153

Indeks nazwisk

A

Abdul Hamid II, sułtan 166

Abraham Mich[ael?] 53

Abrahamer Eliasz 122

Abu, rodzina 165

Achad Ha'Am (właśc. Ascher Cwi Ginsberg) 13, 30, 36–37, 80, 84, 109, 216, 228

Ader Leon 123

Adler Cyrus 14, 137, 227

Adler Hermann 95

Aleksander II, car 20

Aleksander III, car 21, 93

Alexander Cassel 53, 62, 142

Alkalai Jehuda 16–18, 230

Appel Jakob 53, 143

Aschner S. 62, 142

Astruc Aristide 137

Avineri Shlomo 12, 19, 228

B

Bach Jakob 53, 142

Barnett-Trager Hannah 81

Bartal Israel 35, 228, 230

Barzilay Isaac E. 25, 228

Beitner Herman 202

Ben Gurion Dawid 8, 29, 125, 235

Benger Adolf 53

Benger Heinrich 53, 143

Bernstein C. 176

Bernstein Ignatz 100, 177

Beszczynska Joanna 131

Better F. 202

Bialik Chaim 216

Bilz Marlies 12, 23, 29, 37, 70, 228

Birnbaum Nathan 9, 104–105, 144, 219

Blau Ludwig 210, 235

Bodenheimer Max 11, 104, 226

Bonger J. 143

Boniecka-Stępień Daria 13, 37, 228

Borówka Tomasz 126

Borzymińska Zofia 14, 17, 60, 70, 156, 227

Botkin Piotr Koronowicz 80

Brahn Gustav 53, 62–63, 142–143

- Brann Markus 106, 226
 Braunschweiger David 41, 53, 56, 57, 229
 Brechenmacher Thomas 38, 229
 Brocke Michael 56, 229
 Brutin Batya 126, 234
- C**
- Cahen Isidore 137
 Carlebach Julius 56, 229
 Carvalho Jules 137
 Cederbaum Alexander Halevi zob. Zederbaum Alexander Halevi
 Chameides Kalman 123, 229
 Chameides Leon 123, 229
 Chanales 8, 100, 171
 Chaneles Maskeleison 171, 177
 Chazanowicz Józef 76, 84, 151, 162, 232
 Chazanowitz Yosef zob. Chazanowicz Józef
 Chrust Yosef 74, 126, 229, 232
 Citron Shmul Leib 12, 85, 229
 Cohen Arthur 95
 Cohn Jacob 41, 46, 77, 79, 102, 112–113, 229
 Cuza Aleksander Jan, książę 19
- D**
- Davidsohn Leibisz 60, 76, 117, 151, 162
 Dawidowicz Grażyna 28, 229
 Dayches Jacob 76, 99, 151, 162, 173, 176–177, 181
 Deiches Jacob zob. Dayches Jacob
 Ditenberg Benjamin zob. Rittenberg Benjamin
- Dizengoff Meir 220
 Drubinowicz B. 76, 99, 151, 159, 162, 167, 171–174, 176–180, 182
 Druyanov Alter 11, 62, 65, 113, 133–134, 141, 226, 230
 Dykes Jacob zob. Dayches Jacob
 Dziadul Jan 126, 230
- E**
- Ehrenpreis Mordechaj (Marcus) 104, 219
 Enelow H.G. 16, 230
 Erlanger Michel 99, 167, 169, 172
 Ettinger Shmuel 35, 230
- F**
- Feiner Shmuel 100, 177, 230
 Feldman-Kołodziejczuk Ewelina 16, 236
 Finn Samuel Josef 100, 112, 177, 181
 Fischer Klaus H. 20, 29, 42, 110, 230
 Frankel Jonathan 30, 230
 Frankel Yosef 74, 126, 229, 232
 Frankel Zacharias 68
 Freidenberg Baruch 76, 151, 162, 174
 Freidmann Eugen 113
 Freilich Jakób 202
 Freud Lene zob. Friedländer Lene
 Freuthal Rosalia 106
 Freuthal Selig 42–44, 48, 50–51, 53, 57, 62–66, 70–72, 77, 86–87, 105–106, 140, 142, 144, 151, 156, 159, 162, 167, 172–174, 176, 178, 180, 193, 218, 230, 239
 Friedländer Lene z domu Freud 79
 Friedländer Salomon 79

Friedländer Simon 50, 53, 62–63, 77, 86, 104, 133, 142–143, 151, 156, 162, 167, 178, 180, 182, 218

Friedmann Dawid 76, 79, 151, 162, 174

Friedmann Isaiah 230

Fuenn Samuel Josef zob. Finn Samuel Josef

Fünn Samuel Josef zob. Finn Samuel Josef

G

Galas Michał 118, 228

Gelber Nathan Michael 37, 68, 72, 133–134, 230

Genendelman Izydor 202

Ginsberg Ascher Cwi zob. Achad Ha'Am

Ginsburg Shai 230

Goldberg Isaac Leib 51, 220

Goldstein Albert 43, 140

Goldstein Yossi 12, 13, 22, 73, 109, 220

Gordon Dawid 76–77, 83–84, 90–91, 93, 95, 98, 100, 112, 151, 163–164, 166–167, 171–174, 180, 190–191, 193, 195, 231

Gordon Goodwin 164, 231

Gordon Judah Leib 30, 93, 191, 226, 236

Graetz (Grätz) Heinrich 68, 101, 182, 189–190, 193

Green Abigail 64, 93, 95, 165, 231

Grünbaum S.M. 142

Güdemann Moritz 210, 235

Guesnet François 21, 30, 161, 231

Gutmacher Elias 189

H

Hadrian, cesarz rzymski 223

Händler N[?]. 53

Herzl Teodor 9, 19, 25, 33, 34, 36, 50, 60, 62, 104, 110–111, 114–115, 161, 200, 206, 208–211, 213–216, 218, 221, 223, 231, 234

Hess Moses 13, 18–19, 29, 43, 105, 189, 190, 192–193, 228, 235

Hildesheimer Esriel 101, 107, 161, 170, 175, 195, 197–198

Hildesheimer Hirsch 161, 169

Hildesheimer Levi 100–101, 177, 180

Hilfstein Chaim 206, 229

Hirsch Maurice de, baron 65, 210

Hirschfeld Hartwig 95, 231 95, 231

Hitler Adolf 121

Hochmann Albert 30, 34, 230

Hoffmann Georg 42, 231

Hoffmann Stefan-Ludwig 41, 231

Hofstätter Abraham 122

Hohenzollern-Sigmaringen Karol I, król 19

Horowitz Brian 28

Hryniewiecki Ignacy 20

Hundert Gerschon David 14, 227

Hurwitz S. 84, 231

I

Iancu Carol 23, 231

Ihnatowicz Ireneusz 132, 231

J

Jablonski Moritz 53

Jacobs Joseph 95, 231

Jagodzińska Agnieszka 228

- Jankowitsch Moses David 193
- Jasinowski (Izrael) Izydor 60, 89, 110, 115, 117, 142–143, 151, 160, 166–167, 171, 173–174, 177–180, 182
- K**
- Kahn Jacques 17, 235
- Kalinowska-Wójcik Barbara 10, 132, 232, 239
- Kalischer Hirsch Zwi (Cwi) zob. Kalischer Hirsch Cwi
- Kalischer Wolf (Louis) zob. Kalischer Wolf (Louis)
- Kaliszer Hirsch Cwi 13, 16–18, 26, 77, 79, 84, 189–193, 233, 235
- Kaliszer Wolf (Louis) 18, 77, 84, 99, 144, 152, 162–163, 167–168, 172, 174, 177
- Kallmann B. 144
- Kaminer Phil[ip?] 43, 53, 140, 243
- Kaminka Aharon 144
- Kamusella Tomasz 88, 232
- Kaplan 171
- Kargol Anna 41, 53, 232
- Karski Zygmunt 77, 232
- Katz Jacob 16, 232
- Kern Günter 36, 232
- Kijek Kamil 20, 231, 233, 237
- Kis Abrahama 85
- Klausner Israel 90
- Klausner Josef 216
- Klee Alfred 11, 50, 113, 226
- Kleemann Heinrich 77
- Kleeman Moritz zob. Klemann Moritz
- Kleemann Moritz 53
- Klier John 20–21, 42, 228, 232
- Kliwanski Lew 76, 99, 152, 162, 166–167, 177–182, 243
- Kliwanshy Lew zob. Kliwanski Lew
- Kliwansky Lew zob. Kliwanski Lew
- Kochman Franz 104
- Kohn Hans 73–74, 232
- Kopiński Krzysztof 132, 236
- Krieger Hanneh 202
- L**
- Lambroza Shlomo 20, 42, 228
- Landsberg Moritz 43
- Laqueur Walter 12, 24, 232
- Lee Sidney 95, 164, 231
- Lehman Marcus 198
- Leven Narcisse 137
- Levy-Bing L. 65, 144, 232
- Lewinson Izaak Ber 169
- Liebermann Moritz 53
- Lilienblum Mosze Leib 34–36, 66, 73, 193, 195–196, 220, 228
- Lippe Karpel 56, 60–62, 77, 110, 112, 114–115, 117, 142, 152, 162, 232, 234, 239
- Löbinger Adolf 76–78, 87, 104, 152, 155, 159, 218, 239
- Loewe (Löwe) Louis 30, 93, 95, 164, 170, 229, 231
- Loewe Heinrich 48, 118, 120, 164, 184–186, 231, 240
- Lorje Chajm 18
- Lów Ryszard 84, 232
- Luntz M. (Zev Wolf?, K.) zob. Lunz M. (Zev Wolf?, K.)
- Lunz M. (Zev Wolf?, K.) 76, 152, 160, 162–163, 167, 171–176, 178, 180
- Lübmänn (Liebmann) 173

Ł

Ławski Jarosław 16, 28, 84, 229, 232,
236

M

Machabeusze, ród 187

Makselon Dariusz 42, 231

Maksymiak Małgorzata 51, 233

Mandelstamm Max 36–37, 66, 100,
177, 195

Marecki Louis 41–42, 233

Markowski Artur 20–21, 231, 233,
237

Marks Karol 18, 207

Maser Peter 42, 233

Meiersohn Jakub Mosze zob. Meyer-
sohn Jakub Mosze

Mendelssohn Mojżesz (Moses) 25,
228

Meyersohn Jakub Mosze 74, 77, 152,
162–163, 168, 174, 179

Miarka Karol (Carol) (młodszy) 50, 72,
101, 133, 154, 183, 225, 230, 239

Miarka Karol (starszy) 101

Michnik Moritz 53

Mirkin Katriel Zvi 76, 100, 152, 162,
167, 174, 176–182

Mohilewer Samuel zob. Mohylewer
Samuel

Mohylewer Samuel 26–28, 73, 76,
84, 86, 99, 109–110, 125, 152, 156,
159, 162, 166–168, 170, 173, 177–
182, 195, 200, 229, 238

Montefiore Mojżesz (Moses) 52, 64–
65, 70–72, 84, 90–98, 101, 156,
158, 164–165, 168–170, 178–179,
188–189, 227, 229–231, 237–239

Moore Deborah Dash 40, 233

Moses Henrietta 9, 19

Moses Moritz (Moses) 11, 13, 42–43,
50, 53–54, 56, 62–63, 68, 73–74,
77, 100–102, 104–105, 114, 117,
133, 140, 142–143, 152, 155, 160,
162, 167, 173–174, 176–178, 180,
193, 218, 226, 238

Motzkin Leo 216

Muhammed Ali, wicekról, pasza 189

Müller Alfred 122

Münz Wilhelm 102

Musiół Michał 77, 113, 131, 229

Myers Jody 13, 17, 233

N

Neiger Joachim 209

Netter Charles (Karol) 17, 137, 190,
235

Neumanówna Helena 202

Niebyl Emmanuel 53

Nikanor Aleksandryjski 135, 220,
223

Nirsteina Numa 93

Noah Mordecai Manuel 188–189

Nowak David 233

Nüssenbaum Izaak 123

O

Ohrenstein Jehuda 212

Olech Barbara 84, 232

Oliphant Laurence 194

P

Pastuszka Sławomir 90, 105, 239

Peltyn Samuel 198

Perlstein Israel 134

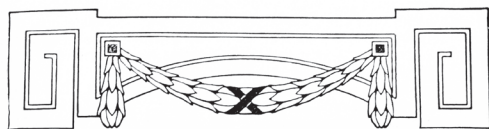
- Persikaner Simon 53
 Perutz Józef 104, 202, 217, 233
 Petry Erik 13, 18, 25, 46, 98, 104,
 107, 163, 165, 169–170, 233
 Pflanz Georg 48
 Pielka Mateusz 121, 233
 Pineles Samuel 11, 43, 226
 Pines Fiszel 76, 117, 152, 160, 162,
 173, 176, 180
 Pines Jechiel Michael 98–99, 165,
 168, 234
 Pinsker Leon (Jehuda Leib) 12–14,
 20, 23, 26, 29–37, 42, 46, 63–67, 70,
 72–74, 76, 79, 85–89, 91, 99–102,
 104–105, 107, 109–110, 116–118,
 133–135, 151–152, 156, 159–162,
 164, 166–167, 170–171, 175–182,
 184, 194–196, 199–200, 209–211,
 217–219, 221, 224, 228, 230, 233–
 235, 237–238
 Pinsker Leon Symcha 29
 Pollak Ludwig 53
 Polonsky Antony 22, 234
 Preuß Jacob 53
 Proskauer Nathan 53, 143
 Proszyk Jacek 234
 Pultzer Peter 40, 234
- R**
- Rabinowicz Lipman 85
 Rabinowicz Saul Pinchas 68–69, 73,
 77, 85–86, 89, 110, 112, 115, 117,
 144, 152, 156, 162, 166, 169, 171–
 172, 181–182, 194–195, 239
 Rabinowitz Izrael Michael 65, 77, 79,
 100, 152, 174, 180
 Rappaport Ozjasz 122, 202
- Reimer Michael J. 62, 234
 Reines Icchak Jaakow 85, 133
 Reinharz Jehuda 11–12, 16, 35, 42,
 45–46, 48, 133, 138, 229–230, 232,
 234
 Reinke Andreas 41, 234
 Rittenberg Benjamin 77, 152, 162,
 174, 176, 179
 Robert Stiller 54, 56, 238
 Ronen Shoshana 118, 228
 Rosenthal Ferdinand 102
 Rosenthal Herman 70, 99, 234
 Rosenthal Leon 100–101, 169–170,
 176
 Rothschild Edmond de, baron 23,
 25, 28, 65, 80–81, 95, 98, 108, 123,
 125, 165, 167, 199, 210
 Rülff Isaak (Izaak) 11, 13, 29, 36, 62–
 64, 66, 101, 105, 144, 161, 167, 169,
 175, 181, 195, 226, 231, 234–235
 Rund Louis 53, 62, 142
 Rusek Iwona E. 28, 229
- S**
- Salmon Yosef 8, 9, 13, 17, 26, 28, 83,
 109, 169, 234–235
 Salvendi Adolf 62, 100, 102, 144,
 169, 175, 180, 195
 Salz Abraham Adolf 104, 219
 Sandler Aron 117
 Schalit Leon (Leib) 152, 162, 167,
 174, 176–182
 Schapira Hermann 36, 90, 161, 168,
 195
 Schechter Yehuda Halevi 81, 239
 Schiff Izaak (Izak) 122, 202
 Schmidt Josef 43, 53, 140

- Schoeps Julius H. 13, 29, 48, 50–51, 70, 105, 134, 164, 233, 235
- Schönmann N. 76, 152, 162
- Schwabacher Simon Leon 101, 170, 176, 182
- Schwarzbart Ignacy 125, 211
- Schwarzbort Ignacy 100, 177
- Sebag Joseph 95
- Seidler Guntram B. 41, 46, 53, 235
- Seidler Markus 202
- Sekerdej Kinga 13, 24–25, 28, 30, 109–110, 235
- Seligsohn Joseph Jacob 177, 235
- Shapira Anita 9, 12, 16, 24–25, 35, 48, 163, 165, 230, 232, 234–235
- Shimoni Gideon 12, 235
- Shumsky Dimitry 13, 29, 34, 235
- Siedner Salomon 53
- Sikora Agnieszka 126, 235
- Silbermann Lazar-Lipmann 83, 191
- Simenauer Nathan 53
- Simmel Sigismund 100, 107, 170, 176–177
- Singer (kantorek) 117
- Singer Isidor 14, 17, 137, 167, 210, 227, 235
- Skolnik Fred 14, 44, 90, 227
- Skop Michał 42, 231
- Skutsch L.S. 189
- Smolenskin Perec (Perez, Piotr) 13, 25–26, 70, 100, 144, 180, 192–193, 195, 228, 237
- Sokolow Nahum zob. Sokołow Nachum
- Sokołow Nachum 12, 116–117, 127, 236
- Sokołow Florian 117, 236
- Sorski Moritz 53
- Spektor Izaaka Elchanana 73, 169
- Spiegel Markus 122
- Spinoza Baruch 19, 189
- Spyra Janusz 123, 229
- Sroka Łukasz Tomasz 16, 110, 115, 126, 234, 236
- Sroka Mateusz 16, 110, 115, 236
- Staben Theodor 50
- Stand Adolf 118
- Steinemann N. zob. Schönmann N.
- Strusberg Moses 53
- Surzyn Jacek 13–14, 19, 22, 29–30, 34, 231, 236
- Szulc Michał 38, 229
- T
- Tandecki Janusz 132, 236
- Taylor Alan R. 26, 236
- Thon Ozjasz 7, 104, 117–118, 123, 127, 202, 206, 216, 219, 228, 236, 240
- Ticher Michael 236
- Torton Edmund 202
- Torton Wilhelm 202
- Troy Gil 13, 34, 236
- Tytus, cesarz rzymski 223
- U
- Ussiszkin Menahem Mendel zob. Usyszkin Menachem Mendel
- Usyszkin Menachem Mendel 135, 215–216, 219
- V
- Vital David 12, 37, 68, 70, 73, 77, 85–86, 89, 108, 236

- Vogelmann Mordechaj 122–123
 Volkov Shulamit 40, 237
 Volovici Leon 19
 Volovici Marc 13, 32, 88–89, 237
- W**
 Walfish Barry Dov 91, 93, 228, 237
 Wassertheil Pinkus 202
 Weichmann Charlotte 79
 Weingort [?] 102
 Weiser Adelheid 42, 233
 Weizman Chaim 216
 Wiech Stanisław 21, 237
 Wiener Albert 114, 116, 237
 Wiener Jacob 53
 Wilhelm Cornelia 40, 41, 237
 Wissotzky Kalman (Kolonimos, Kallonymus) Zev (Ze'ev, Wolf) 76, 80–81, 90, 100, 152, 160, 162, 167, 177–182
 Wodziński Marcin 123, 228–229
 Wolf Wilhelm 53
 Wolfgang A. 50
 Wolfsohn David 104
- Wollrauch Charles Kolman (Kalman) 77, 99, 152, 162, 172–173, 177
 Wulkan Hela 30, 34, 230
- Y**
 Yedidya Asaf 70, 237
- Z**
 Zederbaum Alexander Halevi 35, 76, 83, 84, 86–87, 100, 152, 156, 159, 162–163, 166–167, 173, 175, 178–180, 182, 193, 196, 200, 231
 Zeitlin Joshua 100, 177, 235
 Zernik Emanuel 53, 62, 142
 Zetlin Salomon 237
 Zieliński Konrad 20, 231, 233, 237
 Zięba Andrzej 117, 236
 Zipperstein Steven J. 38, 237
 Zunz Leopold 68
- Ż**
 Żebrowski Rafał 14, 17, 60, 70, 156, 198, 27

Indeks nazw geograficznych*

- A
Akwizgran 50, 238
Ameryka 36, 40, 41, 43, 44, 45, 65,
68, 132, 136–137, 139, 188, 194
Austro-Węgry 39, 70
Azja 14, 44
- B
Bałkany 16, 88
Bazylea 7, 34, 60, 90, 104, 110–112,
115–116, 118, 186, 203–204, 210–
211, 218, 221
Belgrad 16
Berlin 11, 13, 29–30, 36–37, 41–42,
44–46, 51, 53, 70, 99, 101, 105–
107, 113, 118, 134, 138, 161, 164,
168–170, 174, 176, 184, 186, 198
Beuthen zob. Bytom
Będzin 102
Biała Podlaska 79
Biała Prudnicka 95
Białystok 16, 23, 26, 28, 62, 70, 84,
108, 144, 151, 152, 156, 168
Bogucice 79, 225
Bonn 18
Brześć 73, 79
Buffalo 188
Bytom (Beuthen) 42, 48, 57, 102,
133, 136
- C
Charków 15, 23–24, 76, 165
Czarnobyl 177
Czernichów 36
- D
Dniepr zob. Jekaterynosław
Drezno 177
Druskienniki 23, 220
Dschebel 193
Dürkheim 100, 104, 144, 169, 176,
180

---

* W indeksie nie ujęto *Wykazu źródeł i literatury*, a także nazwy Katowice (Kattowitz) ze względu na tematykę pracy.

E

- Ekron 25, 165
 Ełk 77, 83, 90, 151, 191
 Europa 6–8, 10, 13–19, 21–23, 26,
 28, 30, 32, 35, 45, 46, 64, 70, 80,
 83–87, 89, 109, 113, 115–116, 135,
 154, 188
 Europa Środkowo-Wschodnia 36, 39,
 43, 88, 111, 131
 Europa Zachodnia 39, 44, 161, 169–
 170, 177

F

- Floryda 139
 Fokoszany 23
 Francja 22, 79, 164, 165–166
 Frankenthal 104
 Frankfurt nad Menem 51, 63, 113,
 117, 155, 189
 Frankfurt nad Odrą 18

G

- Galicja 77, 144, 164, 207
 Galilea 24–25, 98, 163, 165, 193
 Gałacz 23, 43, 62, 144, 193
 Gąbin 21
 Gedera 24, 81, 165
 Georgenberg zob. Miasteczko Śląskie
 Gliwice 57, 102, 113
 Górny Śląsk (Oberschlesien) 8, 72,
 77, 79, 113, 133, 136, 139, 155, 164,
 183
 Grodno 60, 79, 177

H

- Halberstadt 56
 Halle 51

- Hamburg 12, 23, 43, 51, 56, 70, 144
 Heidelberg 36, 46, 90, 161
 Horodziec 79
 Hula, jezioro 164

I

- Iłowa 21
 Izrael 8–10, 12, 15–16, 18, 22–26,
 28, 35, 48, 51, 56, 62, 80, 83–86,
 99, 106, 109–110, 112, 115, 126,
 135–136, 141, 163, 165, 187–189,
 191, 199, 206, 211, 215, 218, 221,
 226, 228–230, 233, 235–236

J

- Jaffa 80, 167, 189, 190, 193
 Jarocin 42
 Jassy 23, 60, 142
 Jegławy 91
 Jekaterynosław (obecnie Dniepr) 20,
 91
 Jelizawetgrad (obecnie Kropywnycki)
 20
 Jerozolima (Jerusalem) 11, 12, 14,
 16, 19, 24, 36, 42–44, 46, 48, 50,
 56, 72, 74, 79–80, 84, 90, 105–106,
 109, 113, 133, 136, 168, 173, 177,
 188–189, 193, 219, 223
 Jesud ha-Ma'ala 25, 36, 50, 56, 72,
 79
 Jersalem zob. Jerozolima
 Judea 24–25, 165

K

- Kalisz 21
 Kanaan Ziemia 187
 Karolin 76, 79, 151

- Kazań 60
 Kiejdany 34
 Kijów 20, 36, 177
 Kłajpeda (Memel) 11, 63, 101, 144, 161, 169, 176, 181, 195
 Kobryń 79
 Kolonia 104, 116
 Kolorado 139
 Konstantynopol 72, 173, 175, 190, 218, 222
 Kowno 151–152, 169
 Kraków 7, 13, 24–25, 30, 34, 41, 63, 104, 109, 116–118, 121–122, 125–127, 134–135, 144, 198, 201, 206–208, 198, 201, 206–208
 Kropywnycki zob. Jelizawetgrad
- L**
- Lida 85, 133
 Lipiny 50
 Litwa 36
 Londyn 16–17, 38, 70, 77, 80–81, 83–84, 90, 95, 99, 123, 137, 151–152, 163–164, 167, 172, 177, 210
 Lublin 73, 91, 108
- M**
- Magdeburg 185, 198
 Małopolska Zachodnia 118, 121, 125, 206
 Maroko 17
 Mea Shearim (Jerozolima) 80
 Melbourne 189
 Merano 26
 Merom 164
 Miasteczko Śląskie 79
 Międzyrzec Podlaski 23, 76, 91, 152, 163, 168
 Mikołów 50, 62, 72, 133, 142, 183
 Mińsk 73, 85, 91, 144, 171
 Mishkenot Sha'ananim (Jerozolima) 72
 Moinești 193
 Moscow zob. Moskwa
 Moskwa (Moscow) 11, 29, 73, 76, 80, 91, 110, 152, 177
 Mysłowice 48, 62, 72, 142
- N**
- Niemcy 144, 161
 Niżny Nowogród 20
 Nowogródek 73
 Nowy Jork 12, 14, 16–17, 19, 24, 35, 40, 48, 51, 70, 84, 88, 95, 99, 109, 137, 167, 177, 210
- O**
- Oberschlesien zob. Górny Śląsk
 Odessa 11–12, 16, 20, 22–23, 25, 29–30, 35–38, 62, 70, 72–73, 76, 83, 87, 91, 101, 113, 133, 141, 144, 152, 156, 170, 176–178, 180, 182, 194–196, 199, 217, 219–220
- P**
- Palestyna 9, 14, 16–19, 24–26, 28, 33–35, 38–39, 42–43, 45–46, 50, 57, 60, 64–65, 67, 72, 77, 79–81, 83–84, 87, 90–91, 95, 98–99, 104, 106, 108–111, 115, 122–123, 125, 136, 138–139, 151, 159–160, 163–170, 175, 177, 179–180, 183, 185–186, 188–191, 193–194, 196–199,

- 203, 205, 208, 211–212, 214–216, 218–219
- Paryż 17, 44, 65, 77, 79, 81, 83, 90, 99, 133, 137, 152, 163, 167, 169, 174, 180, 210, 214
- Petach Tikwa 24, 80, 81, 98, 123, 163–165, 167, 172, 181–182, 191
- Petersburg 28, 76, 83, 93, 101, 152, 156, 170, 175–177
- Piaseczna (Tarnowskie Góry) 77
- Piassetzna zob. Piaseczna
- Pińsk 79, 91, 108, 151
- Połtawa 76, 91, 152
- Poznań 189
- Preußen zob. Prusy
- Prusy (Preußen) 133, 136
- Pruszków 21
- R**
- Racibórz 56, 102
- Radom 26
- Ramsgate 91, 95, 164
- Riszon le-Cijon 24, 165, 193
- Rosja 70
- Rostów nad Donem 73, 76, 91, 151, 159, 178
- Rosz Pina 23–24, 60, 165, 193
- Różana Grodzieńska 152
- Rumunia 192
- Ryga 152, 171
- S**
- Safed 165, 189, 193, 199
- Samaria 165
- Samarin 165, 193
- Skopus, góra 135
- Serbia 88
- Siemianowice Śląskie 62–63, 142
- Słupsk 177
- Stany Zjednoczone 45
- Starokonstantynów 91
- Strassburg 17
- Suwałki 22, 26
- Syria 109, 139, 161
- Szopienice (Katowice) 62, 142
- Ś**
- Śląsk Cieszyński 121
- Świętochłowice 50
- T**
- Tartu 36
- Teksas 139
- Tel Awiw 9, 11, 74, 125–126, 133
- Tomaszów 29
- Tomaszpol 29
- Toronto 91, 93, 227
- Toruń 16, 17, 77, 84, 144, 152, 163, 189
- W**
- Wanzleben 185
- Warszawa 20–21, 60, 68, 101, 116, 134, 168, 178–179, 181
- Weißensee (Berlin) 106
- Wiedeń 25–26, 37, 100, 104–105, 118, 134, 139, 144, 180, 192, 210, 218
- Wielka Brytania 65, 72, 80, 91, 95, 106
- Wiesbaden 36
- Wilno 16, 23, 51, 62, 73, 83, 85, 91, 100, 108–109, 112, 144, 177

Wiłkomierz 34
 Winnica 91
 Wirek (Ruda Śląska) 142
 Witebsk 85
 Wodzisław Śląski 102
 Wrocław 37, 79, 101, 117, 118, 182

Z
 Zabrze 102
 Zagłębie Dąbrowskie 121–122
 Zamość 83
 Zawodzie (Katowice) 43, 79
 Zgierza 91
 Zichron Ja'akow 23–24, 60, 165, 193

Barbara Kalinowska-Wójcik

W Katowicach się urodziła miłość do Syjonu
[In Katowice, the love of Zion was born]
Conference of proto-Zionists in Katowice in 1884 –
sources, events, figures, anniversaries

▶ Summary ◀

In November 1884, Katowice became an important place on the map of the growing proto-Zionist movement in Central and Eastern Europe. Delegates of the Lovers of Zion movement, known as Choveva Zion, descended on the city and decided to support the settlement initiative in the Land of Israel and seek international support for it.

Chapter I introduces the early ideologues of the proto-Zionist movement, such as: Yehuda Alkalai (1798–1878), Zwi (Tzvi) Hirsch Kalischer (1795–1874) and Moses Hess (1812–1875), Peretz Smolenskin (1842–1885), Leon Pinsker (1821–1891), Samuel Mohylewer (1824–1898), Moshe Leib Lilienblum (1843–1910) and Achad Ha'Am (1856–1927), showing also the beginnings of their organisational activities. Thoughts of returning to Palestine were one of the important reactions to the anti-Semitic sentiment that had been growing in Europe since the 1860s, as the Jewish population sought to create new concepts for their existence as a result of the changing political, social and economic situation. The escalation of collective anti-Jewish violence took place primarily in the south-western territories of the Russian Empire, including the former south-eastern territories of the Polish-Lithuanian Commonwealth, and in individual towns outside this region. In the early 1880s, organisations began to emerge in Poland, Russia and Romania to bring together supporters of Jewish colonisation in Palestine. In the summer of 1883, the first circle was founded in Warsaw, which called itself Love of Zion, later giving its name to the entire movement.

The next chapter of the book discusses the changing views of Central and Western European Jews in the 1880s on the issues of assimilation and acculturation and their reaction to the events in Russia in 1881–1883. The building of Jewish (self)consciousness and the creation of a tradition built on Jewish history and culture, and not just on the Judaic religion, resulted in the establishment of numerous organisations, societies and institutions that sought to unite the different, often warring parts of the Jewish community around them. One such organisation was the Independent Order of the Sons of the Covenant – B'nai B'rith, which very quickly began to gain popularity and numerous followers in Germany and later also in other European countries. One of its first lodges was founded in Katowice in 1883 and brought together the local Jewish elite to build solidarity across state and class lines through philanthropy and charity.

In the spring of 1882, in Katowice, influenced by incoming information about pogroms in the Polish and Russian territories, it was decided to set up the first organisation in Germany whose aim was to support Jewish settlement in Palestine and to collect funds for this purpose. The main initiators of its establishment were Moritz Moses (1847–1903), a merchant from Katowice, and Selig Freuthal (1841–1922), a teacher. Both – fascinated by the idea of Zion and settlement in Palestine – decided to take action to enable Jews fleeing Central and Eastern Europe to travel to the Middle East. Selig Freuthal's initiative was directly influenced by the experiences he had gained during his travels to the United States of America in the 1860s, while Moritz Moses always had the cause of Jewish settlement in the Land of Israel at heart and considered it his life's mission. In May 1882, they published a proclamation titled *Ins heilige Land – Nicht gleich nach Amerika* and established a society – Verein für Kolonisation des Erez Israel B'nai B'rith, which in subsequent years cooperated closely with the Katowice lodge of the Sons of the Covenant, as both organisations had their headquarters in M. Moses' flat at Friedrichstrasse 34 (now Warszawska 34). It was thus finally possible to indicate where the Katowice Conference took place.

In September 1883, the first organisational meeting was held in Katowice, attended by representatives of the Zion Lovers from Warsaw, Jassy and Upper Silesian towns such as Mysłowice, Szopienice, Mikołów, Siemianowice and Wirek. The aim of the meeting was to determine the possibilities and conditions for the establishment of a universal organisation uniting the hitherto dispersed supporters of the idea of establishing Jewish colonies in the Land of Israel. Eventually, after lengthy deliberations and consultations, including *via* correspondence, it was decided to combine the establishment of the organisation with the celebrations of Moses Montefiore's 100th birthday and to move it to the autumn of 1884.

Chapter III is devoted to the Katowice Conference, the immediate preparations for the convention, the motivations of the organisers to choose Katowice as the venue, the presentation of the most important and active delegates, as well as the most important topics discussed during the following days of the conference. At the end of this chapter, the further fate of the Katowice activists is presented, as well as the main effects that the conference had on the activities and development of the proto-Zionist movement in Central and Eastern Europe.

The conclusion is a summary of the activities undertaken so far in different historical periods to commemorate the Katowice Conference. These have been carried out in two ways: efforts have been made to accentuate the memory of the conference in the urban and intellectual space of Katowice, but also a myth has been created among the Jewish community in Palestine about the founding role of the Katowice Conference for the establishment of the State of Israel.

The publication includes six appendices that are critical editions of important sources on the preparations for the conference, its proceedings and the anniversaries celebrated in the following decades. These are a proclamation published in May 1882 in Katowice titled *Do Ziemi Świętej – nie od razu do Ameryki* [To the Holy Land – not immediately to America] establishing the B'nai B'rith Colonisation Society (translation from German); the minutes of a meeting held in Katowice on 23 September 1883 to establish an organisation uniting circles of Zion Lovers from various European countries (translation from

German); a list of participants of the Katowice Conference compiled by the author of the study on the basis of source materials and scientific studies included in the list of sources and literature; the minutes of the Katowice Conference of 6–11 November 1884 (translation from German); excerpts from a publication published on the occasion of the 25th anniversary of the Katowice Conference in 1909 (translation from German); a selection of texts from the jubilee publication titled *W pięćdziesięciolecie Chibbat Sjon* [On the 50th Anniversary of Chibbat Sjon] printed in Kraków in 1934.

In preparing the work, the author made use of materials held in archives and libraries in Israel, Germany, France, Russia, Canada and Poland.

The work has been enriched with numerous illustrations to familiarise the reader with both the persons and places referred to in the work, it also includes a list of sources and literature and an index of names and geographical names.

Barbara Kalinowska-Wójcik

W Katowicach się urodziła miłość do Syjonu
[Die Liebe zu Zion ist in Kattowitz geboren]

Kattowitzer Konferenz der Proto-Zionisten im Jahre 1884 –
Quellen, Ereignisse, Personen, Jahrestage

► Zusammenfassung ◀

Im November 1884 wurde Kattowitz zu einem wichtigen Ort auf der Karte der wachsenden proto-zionistischen Bewegung in Mittel- und Osteuropa, als Delegierte der Bewegung der Zionsfreunde, bekannt als „Chovevei Zion“, in die Stadt kamen und beschlossen, die Idee der Ansiedlung im Land Israel zu fördern und internationale Unterstützung dafür zu suchen.

In dem ersten Kapitel der Arbeit werden die frühen Ideologen der proto-zionistischen Bewegung vorgestellt, unter anderem: Jehuda Alkalai (1798–1878), Zwi (Zvi) Hirsch Kalischer (1795–1874), Moses Hess (1812–1875), Peretz Smolenskin (1842–1885), Leon Pinsker (1821–1891), Samuel Mohylewer (1824–1898), Moshe Leib Lilienblum (1843–1910) und Achad Ha'Am (1856–1927). Dabei werden auch die Anfänge ihrer organisatorischen Tätigkeit umrissen. Der Gedanke an eine Rückkehr nach Palästina war eine der wichtigsten Reaktionen auf die seit den 1860er Jahren in Europa zunehmende antisemitische Stimmung, denn die jüdische Bevölkerung suchte angesichts der sich verändernden politischen, sozialen und wirtschaftlichen Situation nach neuen Konzepten für ihre Existenz. Die Eskalation der kollektiven antijüdischen Gewalt fand vor allem in den südwestlichen Gebieten des Russischen Reiches statt, einschließlich der ehemaligen südöstlichen Teile Polens, und in einzelnen Städten außerhalb dieser Region. Zu Beginn der 1880er Jahre begannen in Polen, Russland und Rumänien Organisationen zu entstehen, die Anhänger der jüdischen Kolonisierung in Palästina zusammenbrachten. Im Sommer 1883 wurde der erste Kreis in Warschau gegründet, der sich „Zionsliebe“ nannte und später namensgebend für die gesamte Bewegung war.

In dem zweiten Kapitel werden die sich wandelnden Ansichten der mittel- und westeuropäischen Juden zu den Fragen der Assimilation und Akkulturation in den 1880er Jahren sowie ihre Reaktion auf die Ereignisse in Russland in den Jahren 1881–1883 thematisiert. Die Herausbildung eines jüdischen (Selbst-)Bewusstseins und die Schaffung einer Tradition, die auf der jüdischen Geschichte bzw. Kultur und nicht nur auf der jüdischen Religion aufbaut, führte zur Gründung zahlreicher Organisationen, Gesellschaften und Institutionen, die versuchten, die verschiedenen, oft miteinander verfeindeten Teile der jüdischen Gemeinschaft um sich zu scharen. Eine dieser Organisationen war

Unabhängiger Orden der Söhne des Bundes – B'nai B'rith, der in kurzer Zeit an Popularität gewann und zahlreiche Anhänger in Deutschland und später auch in anderen europäischen Ländern fand. Eine der ersten Logen wurde 1883 in Kattowitz gegründet und vereinte die lokale jüdische Elite, um durch Philanthropie und Wohltätigkeit eine grenz- und klassenübergreifende Solidarität zu entwickeln.

Im Frühjahr 1882 wurde in Kattowitz unter dem Einfluss eingehender Informationen über Pogrome in den polnischen und russischen Gebieten beschlossen, die erste Organisation in Deutschland zu gründen, deren Ziel es war, die jüdische Ansiedlung in Palästina zu unterstützen und finanzielle Mittel für diesen Zweck zu sammeln. Die Hauptinitiatoren waren der Kattowitzer Kaufmann Moritz Moses (1847–1903) und der Lehrer Selig Freuthal (1841–1922). Die beiden – beeindruckt von der Idee des Zionismus und der Ansiedlung in Palästina – beschlossen, Handlungen zu unternehmen, um den aus Mittel- und Osteuropa entkommenden Juden die Reise in den Nahen Osten zu ermöglichen. Einen unmittelbaren Einfluss auf die Initiative Freuthals hatten seine auf den Reisen in die Vereinigten Staaten von Amerika in den 1860er Jahren gesammelten Erfahrungen, während Moritz Moses die jüdische Ansiedlung im Land Israel stets am Herzen lag und er diese als seine Lebensaufgabe betrachtete. Im Mai 1882 veröffentlichten sie eine Proklamation mit dem Titel *Ins Heilige Land – nicht gleich nach Amerika* und gründeten B'nai B'rith – Verein für Kolonisation des Erez Israel, der in den folgenden Jahren eng mit der Kattowitzer Loge der Söhne des Bundes zusammenarbeitete, weil beide Organisationen ihren Sitz in der Wohnung von M. Moses in der Friedrichstraße 34 (heute ul. Warszawska 34) hatten. So war es schließlich möglich, den Ort der Kattowitzer Konferenz zu bestimmen.

Im September 1883 fand in Kattowitz das erste Organisationstreffen statt, an dem Vertreter der Zionsfreunde aus Warschau, Jassy und den oberschlesischen Städten wie Myslowitz (Mysłowice), Schopienitz (Szopienice), Nicolai (Mikołów), Laurahütte (Siemianowice Śląskie) und Antonienhütte (Wirek) teilnahmen. Die Absicht der Organisatoren hinter dem Treffens war, die Voraussetzungen und Möglichkeiten für die Gründung einer universellen Organisation auszuloten, um die bis dahin verstreuten Anhänger der Idee der Errichtung jüdischer Kolonien im Lande Israel zu vereinigen. Nach langen Beratungen und Konsultationen, wurde schließlich beschlossen, die Gründung der Organisation mit den Feierlichkeiten zum 100. Geburtstag von Moses Montefiore zu verbinden und auf den Herbst 1884 zu verlegen.

Das dritte Kapitel widmet sich der Kattowitzer Konferenz, den unmittelbaren Vorbereitungen für die Tagung, den Beweggründen der Organisatoren für die Wahl von Kattowitz als Tagungsort, der Vorstellung der bedeutendsten und aktivsten Delegierten sowie den wichtigsten Fragen, die im Rahmen der Konferenz diskutiert wurden. Zum Abschluss des Kapitels werden das weitere Schicksal der Kattowitzer Aktivisten und die Hauptauswirkungen der Konferenz auf die Aktivitäten und Entwicklung der proto-zionistischen Bewegung in Mittel- und Osteuropa dargelegt.

In der Zusammenfassung werden die bisher in verschiedenen historischen Perioden zum Gedenken an die Kattowitzer Konferenz unternommenen Handlungen resümiert. Diese erfolgten in zweierlei Hinsicht: Zum einen wurden Anstrengungen unternommen, um die Erinnerung an die Konferenz im städtischen und intellektuellen Raum von Kattowitz hervorzuheben, zum anderen wurde in der jüdischen Gemeinschaft in Palästina

ein Mythos über die Gründungsrolle der Kattowitzer Konferenz für die Entstehung des Staates Israel geschaffen.

Der Publikation sind sechs Anhänge beigelegt, bei denen es sich um kritische Editionen wichtiger Quellen zu den Vorbereitungen für die Konferenz, deren Ergebnissen sowie zu den in den folgenden Jahrzehnten gefeierten Jubiläen handelt, und zwar: die im Mai 1882 in Kattowitz unter dem Titel *Ins Heilige Land – nicht gleich nach Amerika* veröffentlichte Proklamation zur Gründung der Verein zur Kolonisierung B'nai B'rith (Übersetzung aus dem Deutschen); das Protokoll der am 23. September 1883 in Kattowitz gehaltenen Versammlung, die Gründung einer Vereinigung von Kreisen der Zionsfreunde aus verschiedenen europäischen Ländern zum Ziel hatte (Übersetzung aus dem Deutschen); eine Liste der Teilnehmer der Kattowitzer Konferenz, die von der Autorin auf der Grundlage von Quellenmaterial und wissenschaftlichen Studien, die im Quellen- und Literaturverzeichnis enthalten sind, zusammengestellt wurde; das Protokoll der Kattowitzer Konferenz vom 6. Bis 11. November 1884 (Übersetzung aus dem Deutschen); die Auszüge aus der 1909 anlässlich des 25. Jahrestages der Kattowitzer Konferenz herausgegebenen Publikation (Übersetzung aus dem Deutschen); eine Auswahl von Texten aus dem 1934 in Krakau erschienenen Band *W pięćdziesiąciolecie Chibbat Sjon [Zum 50. Jahrestag von Chibbat Zion]*.

In der Arbeit wurde Material aus Archiven und Bibliotheken in Israel, Deutschland, Frankreich, Russland, Kanada und Polen verwendet.

Die Publikation wurde durch zahlreiche Abbildungen angereichert, um den Leser mit den im Werk erwähnten Personen und Orten vertraut zu machen, und enthält außerdem ein Quellen- und Literaturverzeichnis sowie ein Register mit Namen von Personen und geografischen Orten.

Na okładce zdjęcie uczestników konferencji zrobione w katowickim Atelier für Photographie von P. Krause & Co w 1884 roku (The Pritzker Family National Photography Collection, The National Library of Israel, Jerusalem)
W publikacji wykorzystano elementy dekoracyjne z wydawnictwa jubileuszowego z okazji obchodów 25. rocznicy Katowickiej Konferencji w 1909 roku

Redaktor
Elżbieta Giszter

Projekt okładki, opracowanie graficzne oraz łamanie
Paulina Dubiel

Korekta
Marzena Marczyk

Redaktor inicjujący
Paweł Radek

Copyright © 2024 by Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ISBN 978-83-226-4472-0 (wersja drukowana)
ISBN 978-83-226-4473-7 (wersja elektroniczna)

Copyright © 2024 by Muzeum Historii Katowic
ISBN 978-83-64356-63-6 (wersja drukowana)
ISBN 978-83-64356-64-3 (wersja elektroniczna)

Wszelkie prawa zastrzeżone

Nota copyrightowa obowiązująca do 30.11.2025.

Sprzyjamy otwartej nauce. Od 1.12.2025 publikacja dostępna na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-SA 4.0) <https://doi.org/10.31261/PN.4243>

 <https://orcid.org/0000-0002-1291-9431>
Kalinowska-Wójcik, Barbara

W Katowicach się urodziła miłość do Syjonu :
Konferencja Katowicka protosyjonistów
w 1884 roku – źródła, wydarzenia, postacie,
rocznice / Barbara Kalinowska-Wójcik.

– Wydanie I. – Katowice : Wydawnictwo
Uniwersytetu Śląskiego : Muzeum Historii
Katowic, 2024

Wydawca

Wydawnictwo

Uniwersytetu Śląskiego

ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice

<https://wydawnictwo.us.edu.pl>

e-mail: wydawnictwo@us.edu.pl

Wydanie I. Liczba arkuszy drukarskich: 16,25. Liczba arkuszy wydawniczych: 15,0. PN 4243.
Cena 74,90 zł (w tym VAT). Publikację wydrukowano na Munken Polar 100 g, vol. 1.13.
Do składu użyto krojów pisma Karmina, Karmina Sans (autorstwa Veroniki Burian & José Scaglione) / TypeTogether oraz Essay Text (autorstwa Stefana Ellmera / TypeTogether).
Druk i oprawę wykonano w drukarni volumina.pl Sp. z o.o. (ul. Księcia Witolda 7–9,
71-063 Szczecin)

Mamy do czynienia z dziełem, które wprowadza do obiegu naukowego wiele nowych ustaleń oraz znaczną liczbę nieznanych dotąd lub zapomnianych nazwisk. Nadto uzupełnia naszą wiedzę nie tylko o ważkie szczegóły, ale także pozwala odtworzyć dynamikę, a nawet dramaturgię tych wydarzeń, które rozegrały się w Katowicach, a finalnie przyniosły skutki odczuwalne dla całego świata.

prof. dr hab. Łukasz Tomasz Sroka

Autorka, wykazując się imponującą znajomością tematu, z pietyzmem i rzetelnością odtwarza historię początków syjonizmu, opierając się na bogatym materiale źródłowym [...].

To, co niewątpliwie wyróżnia tę książkę, to umiejętne połączenie dogłębnej analizy historycznej z szerszym kontekstem społecznym i kulturowym. Dzięki temu Czytelnik otrzymuje nie tylko rzetelną relację z wydarzeń, ale również możliwość głębszego zrozumienia motywów i celów syjonistów.

Szczególnie cenną częścią książki jest prezentacja roli śląskich Żydów w rozwoju ruchu syjonistycznego. Autorka przybliży sylwetki tych często zapomnianych bohaterów, podkreślając ich wkład w budowanie żydowskiej tożsamości narodowej i dążenie do utworzenia państwa żydowskiego.

dr hab. Jacek Surzyn

Cena 74,90 zł (w tym VAT)

ISBN 978-83-64356-64-3

ISBN 978-83-226-4473-7

Więcej o książce

9 788364 356643 9 788322 644737